נח ב

א. בשייכות צום פסוק[1] „בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו׳ נבקעו כל מעיינות תהום רבה (וארובות השמים נפתחו)״, שטייט אין זהר[2]: „ובשית מאה שנין לשתיתאה יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא לתתא ויתתקן עלמא לאעלא בשביעאה כו׳״ — אַז אין די יאָרן פון שש מאות שנה פונעם אלף הששי וועלן זיך עפענען די שערי החכמה למעלה און די מעיינות החכמה למטה און די וועלט וועט נתתקן ווערן אויף צו קענען אריינקומען אין דעם אלף השביעי.

דער פירוש פון די צוויי ענינים „תרעי דחכמתא לעילא, ומבועי דחכמתא לתתא״ [וועלכע זיינען מרומז אין פסוק הנ״ל[3]: „נבקעו כל מעיינות תהום רבה (מבועי דחכמתא לתתא) וארובות השמים נפתחו (תרעי דחכמתא לעילא)״] איז: „חכמתא לעילא״ מיינט חכמת התורה, און „חכמתא לתתא״ — חכמות העולם[4];

און ווי מיר זעען טאקע, אַז אין דעם זמן הנ״ל איז געווען אַ התגלות יתירה אין חכמת התורה, פון פנימיות התורה[5]

ווי באַוואוסט דער מאמר הצ״צ[6], אַז דער קץ דביאת המשיח אויף שנת תר״ח, איז געווען דאָס וואָס עס האָט זיך אין יענעם יאָר אַפּגעדרוקט דער לקו״ת [ווייל דער אויפטו פון ביאת המשיח איז וואָס דאָמאָלס וועט זיין „מלאה הארץ דעה את ה׳ גו״״]: און מיט עטלעכע יאָר פריער האָט זיך אַפּגעדרוקט דער תו״א (אין יאָר תקצ״ז[8]) — וואָס דוקא וועט דער לימוד (פון פנימיות התורה) איז אין אַזאַ אופן, וועט דער „יתפרנסון״[9] (פון ספרא דילך) און „יפוצו״[10] פון די מעיינות הבעש״ט, וואָס זיין התגלות איז געווען[11] אַרום שנת ת״ק[12],

און אַזוי האָט זיך דאָן אויך אָנגעהויבן אַ התפתחות יתירה אין די חכמות העולם.

דאַרף מען פאַרשטיין: בשלמא דאָס וואָס די התגלות פון פנימיות התורה איז

---

1) פרשתנו ז, יא.

2) ח״א קיז, א. — בדפוסים שלפנינו לא הובא סיום הכתוב („וארובות השמים נפתחו״). אבל בר״ג הובא באוה״ח לזהר כאן, וכן בעטרת ראש (נה, א) משמע, שגרסי בזהר גם סיום הכתוב.

3) ר״ג שבהערה הקודמת.

4) ס׳ אשמורת הבוקר (שאלוניקי, תרי״ב) לזהר.

5) ועי״ש בזהר (קיח, א): וכד יהא קריב ליומי משיחא אפילו רביי דעלמא זמינין לאשכחא טמירין דחכמתא כו׳. וראה דרך אמת שם. וראה בארוכה שיחה שנדפסה בסוף המשך תרס״ו. לקו״ש ח״ז ע׳ 206 ואילך.

6) ראה תורת שלום ע׳ 237.

7) ישעי׳ יא, ט. ובארוכה — רמב״ם בסיום וחותם ספרו יד החזקה, עי״ש (ושם הל׳ תשובה רפ״ט).

8) ראה היום יום ע׳ טז. ובכ״מ.

9) לשון התקו״ז (ת״ו בסופו). ובהקדמת מקדש מלך לזהר: יתפרנסון .. כשיפורש להם אמיתות מאמריו כו׳. ובכסא מלך (לתקו״ז שם): בדרא בתראה דוקא קרוב לימות המשיח כו׳ (אף אשר) זה כמה מאות שנים שנתגלה כו׳ (כי הלימוד צ״ל דוקא באופן של) יתפרנסון כו׳ יפורשו מאמריו העמוקים בהקדמות שגילה האר״י זלה״ה כו׳ שיבינו כו׳ כי הלומד גירסא בעלמא הגם שיש לו שכר טוב כו׳ עכ״ז הסגולה דבגיני׳ וקראתם דרור היא כשיתפרנסון וילמדו פירושי המאמרים כו׳. — ראה גם כן הקדמת הרח״ו לשער ההקדמות.

10) אגה״ק דהבעש״ט — נדפסה בסר״ס בן פורת יוסף. ובכ״מ.

11) שנת תצ״ד (לקו״ד ח״א לא, א. ועוד).

12) עיין אוה״ח ר״פ צו.

אַ הכנה „לעאלא בשביעאה", איז מובן. ווייל היות אַז אין ימות המשיח וועט זיך אויפטאָן דער ענין פון „מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", איז מתאים, אַז פאַר דעם זמן, אַלס הכנה[13] דערצו, זאָל זייַן דער גילוי פון פנימיות התורה וואָס איז אַ „מעיין" פון תורתו של משיח: אָבער וואָס פאַר אַ שייכות האָט די התפתחות והתגלות פון די חכמות העולם מיט „לאעלא בשביעאה"?

נאָכמער: פון דעם וואָס דער זהר ברענגט ביידע זאָכן בחדא מחתא איז פאַרשטאַנדיק, אַז זיי האָבן אַ צוזאַמענהאַנג צווישן זיך — אַז דאָס גופא וואָס עס האָט זיך דעמאָלט אָנגעהויבן אַ נייַע התגלות אין חכמת התורה (אַלס הכנה צו ימות המשיח) איז „גורם" התפתחות פון חכמות העולם — דאַרף מען פאַרשטיין: אין וואָס באַשטייט דער קישור צווישן זיי, וויבאַלד אַז חכמות העולם זיינען אַז ערך נידעריקער (לתתא) פון חכמת התורה[14] (לעילא) ובפרט פנימיות התורה?

ב. די גאַנצע וועלט, מיט אַלץ וואָס געפינט זיך אין איר, איז באַשאַפן געוואָרן „בשביל התורה ובשביל יש־ראל"[15] וכל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו•[15] — איז פון דעם פאַרשטאַנדיק, אַז דער תכלית ושלימות הכוונה פון יעדער באַשאַפענער זאָל איז אין דעם וואָס זי ווערט אויסגענוצט, דורך אידן, אין עבודת ה'.

און אַזוי איז עס אויך בנוגע צו די חכמות העולם[16], אַז די כוונה אין דער התפתחות פון די חכמות העולם איז (בלשון התניא[17]) „להשתמש בהן לעבודת ה' או לתורתו".

[ויבאַלד אָבער אַז לאו כל מוחא סביל דא, און ווי דער אַלטער רבי איז דאָרט מסיים „וזהו טעמו של הרמב"ם והרמב"ן ז"ל וסיעתן שעסקו בהן" איז דעריבער, איז עס שייך נאָר צו יחידי סגולה מסוג הנ"ל, און דער וואָס איז ניט שייך דערצו, איז עס, אדרבה, „מלביש ומטמא בחי' חב"ד שבנפשו האלקית"[18]].

ג. דערביי מוז מען באַוואָרענען, כאָטש, אייגענטליך, איז עס זעלבסט־פאַרשטענדליך: כהנ"ל האָט קיין שייכות ניט צו דער פראַגע פון לערנען אין קאָלעדזש אָדער אוניווערסיטעט וכיו"ב, וואָס דאָרט איז דער איסור חמור וסכנה (וחמירא סכנתא מאיסורא•[18]) — וואָס דער גאַנצער אויר והשקפה פון די דל"ת אמות (אין די מוסדות בדורותינו אלה) דורכגענומען מיט כפירה בהשגחה פרטית פון דעם אויבערשטן, ניטאָ קיין זאָך אָדער כח וואָס קען זיך אריינמישן אין הנהגות העולם וחוקיו (ביז אַז דאָס וועט אָנגענומען אַלס אַ זעלבסטפאַרשטענדליכקייט (וואָס אין צריכה ראי') און אַלס אַ יסוד צום גאַנצן שטודירן, וועלכן מען דאַרף גאָרניט דערמאָנען בפירוש) — אין דעם גרעסטן טייל פון

---

13) ראה תניא רפל"ז.

14) ראה אוה"ת בראשית תצו, ב ואילך. שמיני ע' נז ואילך.

15) אותיות דרע"ק ב'. פרש"י ר"פ בראשית. ועוד.

•15) אבות ספי"ו.

16) להעיר מדרמ"צ (סא, ריש ע"ב), דבכל נברא פרטי יש בחי' חכמה שהיא ראשית הנברא ומחכמה נמשך אח"כ לשאר חלקיו כו', ע"ש.

17) ספ"ח.

18) תניא שם. — דרגות שונות בלימוד חכמות העולם לש"ש, וכן דיוק לשון התניא „שיודע .. הרמב"ם ורמב"ן ז"ל" — נת' בלקו"ש חי"ב ע' 197 ואילך.

•18) חולין יוד, א.

זיי ווערן געלערנט לימודי מינות, אמונות עבודה זרה[19] וכו'.

וברובם ככולם — זיינען ניטאָ גדרי הבושה וצניעות, ביז אַז מען איז מלעיג און מ'פֿראַוועט ליצנות פון די וואָס רעכענען זיך דערמיט, ואדרבה כל הפרוץ יותר — נעלה יותר וכו'.

וכמפורסם דער מצב האיום בזה אין די קעמפוסעס, דאַרמיטאָריס, מקומות הטיול וכו' — ואין להאריך בדבר המבהיל בכלל, און במדה האיומה כנ"ל בפרט.

די „טענה" המפורסמת אַז עם (אַדער זי) וועט עס ניט שאַטן און ער וועט בייַ־שטיין דעם נסיון א.ז.ו. — איז אויך מפורסם דער איינפאַכער ענטפער, אַז אַ צדיק גמור אפילו דעם לעצטן טאָג פון זיין 120־טן יאָר לעבן עלי אדמות ובתחלת היום און פאַר זיינע תפלות בעט דעם אויבערשטן „אל תביאנו לידי נסיון"[19*]. ויש להאריך כו"כ ואכ"מ.

ד. ווייאַלד אַז דער זהר פאַרבינדט די התפתחות פון די חכמות העולם מיט דער הכנה „לאעלא בשביעאה", איז מובן, אַז די תועלת פון אָט די חכמות אין עבודת ה' דריקט זיך אויס אין אַן ענין וואָס איז אַ הכנה פון דעם אויפטו וואָס וועט זיין בימות המשיח.

פון די ענינים עיקריים, וואָס וועלן זיך אויפטאָן בימות המשיח, איז דער יעוד[20] „ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר", דהיינו, אַז דער גילוי אלקות דלעתיד וועט זיין ניט נאָר אין אַן אופן, כנ"ל, פון „מלאה הארץ דעה את ה' גו'", נאָר אויך אין אַן אופן פון „וראו כל בשר", אַז דער בשר הגשמי וועט זען דעם „פי ה' דבר":

ד.ה. עס וועט זיין ניט בלויז אַ ראי' „בעין השכל הרוחני", נאָר אויך (ווי דער מיטעלער רבי*[20] איז מאריך) אַ „ראי' גשמית בעין הגשמי"; און נאָכמער: פון דעם וואָס עס שטייט „וראו כל בשר" — ניט „וראו כל עיני בשר" [ע"ד „ותחזינה עינינו"[21]] — איז משמע, אַז ניט נאָר דער „עין הגשמי", נאָר אויך דער בשר הגשמי גופא וועט דערזען „כי פי ה' דבר".

און דאָס איז די שייכות צווישן דער התפתחות פון די חכמות העולם מיט דער הכנה „לאעלא בשביעאה" — ווייל דאָס וואָס מ'נוצט אויס די חכמות העולם „לעבודת ה' או לתורתו", העלפט אַרויס אינעם מכין זיין זיך צו אַ „מעין" פון „וראו כל בשר" — אַ ראי' גשמית ומוחשית — איז ענייני עבודת ה'.

ה. אַ דוגמא לדבר: איינער פון די „טבע"־כוחות, וואָס איז (געווען משׁשת ימי בראשית בכל תקפו — אָבער מענטשן האָבן ניט געוואוסט פון עם, און ער איז) אַנטדעקט און אַנטוויקלט געוואָרן אין די לעצטע יאָרן, איז דער וואָס דערמעגלעכט, אַז דער קול פון אַ מענטשן וואָס רעדט אין אַ באַשטימטן אָרט זאָל תיכף ומיד דערהערט ווערן בריחוק מקום, ביז אין קצוי ארץ לבנה

19) ראה רמב"ם פ"ב דהל' ע"ז, ה"ב: צוונו הקב"ה שלא לקרות כו' ולא נהרהר כו' שלא תשאל ע"ד עבודתה כו' (ע"ז"ש ובה"ג).

19*) בברכות השחר (ברכות ס, ב). וראה סנהדרין קו, א.

20) ישע' מ, ה.

20*) שער האמונה פכ"ה ואילך. וראה תניא פל"ו.

21) נוסח התפלה. וראה ישע' נב, ח (הובא בתניא שם. שער האמונה רפכ"ו): כי עין בעין יראו גו'. ועוד.

וכו' [דורך א „טעלעפאָן" אַדער, נאָכ־מער[22], דורך „ראַדיאָ"]

און אַזוי, לעצטנס, אויך: זען עם וכל תנועותיו וכו'.

און דער אויבטו אין וועלט — די מעגלעכקייט צו הערן כל הגה והגה פון א מענטשן, באותו רגע ממש, בכל קצוי תבל און זעען עם וכו' גיט א ציור מוחשי אין דעם ענין פון, להבדיל „עין רואה ואוזן שומעת"[23]. ואדרבא: מה־דאָך אַז דער „אוזן" שלמטה קען באַלד דער־הערן [און עד"ז דער „עין" שלמטה — דורך התפתחות פון אַן אַנדער כח טבעי — קען דערזען] וואָס ס'טוט זיך בקצוי תבל — עאכו"כ בנוגע כביכול צו דעם „אוזן" [און „עין"] שלמעלה („הנוטע אוזן הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט"[24]), אַז אין דעם זיינען ניטאָ קיינע הגבלות ח"ו: און דאָס אַלץ וואָס א מענטש טוט, אפילו בחדרי חדרים, איז — באותו רגע ממש — דער „עין רואה ואוזן שומעת (ובמילא) וכל מעשיך בספר נכתבים"[23].

און ווייבאַלד אַז ביי אים איז דאָ א דוגמא מוחשית[25] אין דעם ענין, וועט די התבוננות זיינע, אינעם ענין פון „והנה ה' נצב עליו כו' ומביט עליו ובוחן כליות ולב אם עובדו כראוי"[26], זיין ניט נאָר בדרך השגה פון א שכל עיוני [וואָס ניט אַלעמאָל האָט עס א פולע ווירקונג אויף

22) ראה לקמן בפנים סעיף ז.

23) אבות פ"ב מ"א.

24) תהלים צד, ט. גת' בסה"מ קונט' ח"ב רעט, ב ואילך. ועוד.

25) ראה בארוכה סה"מ קונט' ח"א (רכו, ב ואילך) בנוגע למשלים, שע"י השגת אלקות היא במוחש ממש, ע"י"ש. וראה לקמן הערה 40.

26) לשון התניא רפמ"א. וראה רמ"א או"ח בתחילתו. שו"ע אדה"ז שם (ובמהדו"ת — סעיף ד־ה). ממרנ"ח ח"ג פנ"ב.

א מענטשן], נאָר אין אַן אופן וואָס איז נעענטער צו די הרגשים גשמיים דהאדם און במילא מער פועל[27] זיין אויף זיינע מדות שבלב ביז אויף מחשבה דבור ומעשה.

ו. הגם אַז אַלע עניני העולם זיינען באשאפן געווארן „בשביל התורה ובשביל ישראל", פונדעסטוועגן גפעי־נען מיר, אַז חז"ל טיילן אויס געוויסע זאכן דורך מדגיש זיין, אַז זיי זיינען באַ־שאפן געווארן נאָר צוליב זייער נוצן אויף א באשטימטן ענין פון תומ"צ: ולדוגמא: „לא הי' העולם ראוי להשת־מש בזהב ולמה נברא בשביל המשכן ובשביל ביהמ"ק"[28].

דער חילוק צווישן די אויסגעטיילטע זאכן און אַלע אַנדערע באשאפענע זאכן איז: ביי די אַנדערע עניני הבריאה, הגם אַז אויך זיי זיינען באשאפן געווארן נאָר „בשביל התורה ובשביל ישראל", קען אַבער כוונת בריאתם דורכגעפירט ווערן אויך וועג מען נוצט זיי לפועל אויף עניני העולם (אויף דברי רשות כו'), נאָר וואָס פון דעם גופא נעמט מען אַרויס (שפעטער) א תועלת אין עבודת ה'.

דאָקעגן ביי „זהב" לדוגמא, ווערט געזאגט אַז „לא הי' העולם ראוי להשתמש בזהב", אַז דאָס נוצן „זהב" אויף וועלטלעכע הצטרכות'ן איז א ירידה פאַר דעם זהב — ווייל דער גאַנצער טעם פון זיין באשאפן ווערן איז נאָר מ'זאָל עס נוצן דורכאויס אויף צרכי המשכן והמקדש [עס איז מעריט וואָס היות אַז עס דאַרף זיין בחירה חפשית פון א מענטשן, דעריבער, האָט דער

27) ראה שער האמונה שם (מה, א): ולהתפעל ביותר מפני שהוא מקרוב יותר כו', ע"ש.

28) שמו"ר פל"ה, א (ועי"ש עוד כי"ב).

אויבערשטער באשאפן דעם זהב אין אן אופן אז מ'קען עס נוצן[29] אויך ניט „בשביל המשכן ובשביל ביהמ"ק").

און אזוי איז עס אויך בנוגע לעניננו: וויבאלד אז דער זהר פארבינדט די התפתחות פון חכמות העולם מיט דער התגלות פון (פנימיות) התורה און ניט „לאעלא בשביעאה" — איז דאס גופא א באווייז, אז דאס איז די גאנצע כוונה[30] פון זייער התפתחות [דאס וואס מ'קען נוצן די תועלת פון די חכמות אויף אנדערע ענינים, איז עס נאר מצד דעם טעם פון בחירה חפשית, כנ"ל].

ד. ה. אז מיט דעם אליין, וואס מ'קען פון די חכמות העולם ארויסקריגן א תועלת אין עבודת ה' (ע"ד הנ"ל סעיף ד') פירט זיך נאך ניט אויס דער אמת'ער תכלית פון זייער התפתחות (ווייל דער־מיט זיינען זיי אליין ניט מער ווי אן ענין פון רשות (עולם) פון וועלכן מ'באקומט א געוויסע תועלת אין ענייני עבודת ה').

די אמיתית הכוונה פון זייער התפתחות איז, ווען מ'נוצט די חכמות העולם עצמן פאר אן ענין פון תומ"צ: און נאכמער: וויבאלד דער זהר איז מקשר זייער התפתחות מיט דעם זמן התגלות פון פנימיות התורה, דארף מען זאגן, אז דער עיקר המכוון איז צו נוצן זיי פאר דער התגלות און הפצה פון פנימיות התורה.

ז. ווי געוועדט פריער (סעיף ד'), באשטייט א חידוש וואס וועט זיך אויפ־טאן בימות המשיח, אין צוויי ענינים: „מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", און דאס גופא איז אן אופן פון „וראו כל בשר גו": און כעין זה איז אויך דער אויפטו און מכוון אין נוצן די חכמות העולם אויף דער הפצה פון, להבדיל, פנימיות התורה (וואס איז כנ"ל א „מעין" פון תורתו של משיח) — ווייל דורכדעם איז דער גילוי פון פנימיות התורה אלס הכנה צו תורתו של משיח אין אן אופן (עכ"פ א „מעין") פון די צוויי ענינים הנ"ל („מלאה הארץ גו", „וראו כל בשר גו").

א דוגמא לדבר: בשעת מען נוצט א „ראדיא" אויף צו פארשפרייטן פנימיות התורה, ווערט דורכדעם געהערט דער געלערנטער ענין פון פנימיות התורה — בגשמיות, און בכל קצוי תבל;

און נאכמער: די דברי חסידות וואס ווערן געלערנט אויף „ראדיא" נעמען דורך די גאנצע וועלט, אפילו אין א ארט וואו ס'איז ניטא קיין ראדיא־כלי אויפצונעמען דעם קול (ווי ס'איז ידוע, אז דער קול איז זיך מתפשט אומעטום, בכל קצוי תבל, און ניט נאר בכח נאר אויך בפועל — די אויפנאם־כלי איז נאר בכח צו אויפכאפן דעם קול און אים צו ענדערן אויף פארשידענע אופנים, אבער ניט צו מחדש זיין א קול).

קומט אויס, אז דורכן נוצן די חכמות העולם אויף הפצת פנימיות התורה איז דא א מעין פון: (א) „מלאה הארץ דעה את ה' גו" — אן קיינע הגבלות, בכל מקום ומקום. (ב) אין אן אופן פון „וראו כל בשר גו" — דער קול ווערט געהערט בגשמיות באותו רגע ממש.

ח. דער ענין הנ"ל איז אבער אויך נאר וואס מ'נוצט אויס די חכמות העולם אויף א צווייטער זאך — אויף אן ענין פון תומ"צ, אבער אין די חכמות מצד עצמן זעט זיך ניט אן קיין שייכות צו

---

29) ולהעיר מפרש"י בראשית א, ד (מדברי אגדה): מרז"ל (שבת כח, ב. פרש"י תרומה כה, ה) בנוגע ל„תחש". ועוד.

30) ובמילא שוודאי כל מציאותו — ראה בארוכה לקר"ש חי"ט ע' 192 ואילך.

קדושה; די אמת׳ע פֿאַראייניקונג צווישן חכמות העולם מיט תורה איז, אַז אין די חכמות העולם גופא דערזעט מען ענינים פון פּנימיות התורה[31].

איינער פון די ענינים עיקריים וואו מ׳זעט עס במוחש: פּנימיות התורה קומט צו מגלה זיין די אחדות הפּשוטה[32] פון אויבערשטן אין וועלט, אַז ניט קוקנדיק וואָס עס זיינען פֿאַראַן אַ ריבוי נבראים איז דער ריבוי ניט קיין סתירה צו דער אחדות הפּשוטה של הקב״ה[33], ווייל, אדרבה, דער ריבוי גופא נעמט זיך דוקא מצד דער אחדות הפּשוטה פון אלקות, ווי ס׳ווערט ערקלערט בכמה מקומות[34].

וויבאַלד די אמת׳ע מציאות פון וועלט איז די אחדות הפּשוטה פון אלקות, דערפֿאַר דריקט זיך אויס אַט די אחדות אויך אין דער מציאות פון וועלט גופא, אַז אין וועלט גופא איז דאָ דער ענין ה„אחדות״.

און דער ענין — די אחדות וואָס איז פֿאַראַן אין וועלט (וואָס בפּנימיותה איז עס די אחדות הפּשוטה פון אלקות) — וועלט מער און מער נתגלה מיט דער התפּתחות פון חכמות העולם:

אַמאָל האָט מען געמיינט, אַז יעדערער פון די טבע־כוחות איז אַ כח נפרד בפ״ע, און אַז דער חומר פון יעדער מציאות אין וועלט איז צונויפ־

31) להעיר מהמשך הזהר (דלעיל הערה 5): ובההוא זמנא אתגליא לכלא ההי״ד (צפני׳ ג, ט) כי אז אהפוך אל עמים וגו׳.

32) „אחדות פשוטה, אחדות הוא מבלי בחי׳ ריבוי כלל ופשוט הוא מבלי התחלקות כלל כו׳״ (סה״מ תרע״ח ע׳ קלד).

33) ואדרבה — כידוע המעלה ב„אחד״ על „יחיד״ — ראה תו״א נה, ב. אמ״ב שער הק״ש פ״ח ואילך. ועוד.

34) ראה דרמ״צ מט, א. ועוד.

געשטעלט פון מערערע פֿאַרשידענע יסודות (עלעמענטן): אַבער וואָס מער עס שטייגט די אַנטוויקלונג פון די חכמות העולם, אַלץ מער קומט מען צו דער הכרה אַז אַט דער ריבוי און פֿירוד אין באַשטאַנד פון די יסודות איז נאָר אַן ענין חיצוני, דער אופן הצירוף פון חלקים, צמצום והתפּשטות שלהם וכו׳ און מ׳איז אַלץ מער ממעט זייער סכום — ביז צו אַנערקענען אַז די נקודת המציאות פון וועלט באַשטייט פון דער פֿאַראייניקונג פון די צוויי ענינים כמות און איכות (חומר נושא הכח און דער כח) [אחדות הפּשוטה איז אין (און מצד) אלקות[35] — און דעריבער באַשטייט די מציאות פון נברא, מצד עצמו, פון דער התאחדות פון צוויי פּרטים — כמות און איכות[36]].

און דאָס איז דער קשר צווישן דער התפּתחות פון חכמות העולם מיט דער התגלות פון, להבדיל, פּנימיות התורה, אַלס אַ הכנה צו „יתתקן עלמא לאַלקא בשביעאה״[37]:

דער גילוי פון פּנימיות התורה ברענגט ממילא[38] אויך די התפּתחות פון חכמות העולם, וויל דורכדעם[39] איז

35) ראה מכתב — נדפס לקמן ע׳ 473-4.

36) ראה הקדמת אבן עזרא לפ׳ עה״ת: ולמה בי״ת בתחלה להורות כי ה׳ אחד והנבראים שנים שהם עצם וצורה. וראה רמב״ם הל׳ יסוה״ת פ״ד סה״א. ולהעיר מבד קודש פ״ד ובהערות שם (וע׳ 19 שם). ואכ״מ.

37) להעיר מרמב״ם הל׳ מלכים ספי״א (שנשמט ע״י הצנזור); וכל הדברים האלו כו׳ אינן אלא לישר דרך למלך המשיח ולתקן העולם כלו לעבוד את ה׳ ביחד כו׳, עי״ש בארוכה. — ומכ״ש וק״ו בנדו״ד.

38) ראה בענין השירים (עצמות כו׳) דסעודת המלך (דרושי עבדים היינו — סידור רצג, סע״ד ואילך. ועוד).

39) להעיר מהקדמת הרמב״ם לפיה״מ (ד״ה אחר כן): והנכבד שבמושכלות לצייר לנפשו אחדות

דער „מעין" פון תורתו של משיח (וואָס איז מגלה אחדותו של הקב"ה אין וועלט) אין אַן אופן (עכ"פ) פון אַ „מעין" פון „וראו כל בשר גו'" — אַז וועלט גופא וועט אַ „כלי" צו אחדות ה', מען זעט דעם ענין ה„אחדות" אין וועלט גופא,

וואָס דאָן כאָפט מען זיך אַז אין אמת'ן איז די אחדות ניט עפעס אַנדערש ווי די אחדות הפשוטה פון אלקות[40] (וואָס וועט נתגלה אין פנימיות התורה),

וואָס דורך דעם וועט „יתתקן עלמא לאעלא בשביעאה", בקרוב ממש.

(משיחות ש"פ מקץ וש"פ משפטים תשכ"ו, ד' מרחשון וכ"ח אדר, תשל"ז)

הקב"ה כו' ששאר החכמות אינם אלא להרגיל בהם עד שיגיע לדעת האלקי כו', עיי"ש בארוכה.

40) להעיר מסה"מ קונט' (דלעיל הערה 25), שע"י המשלים כו' מדברים גשמיים „מברר ומזכך הנה"א את חלקו בעולם, והיינו הדברים הגשמי' אשר ע"י משיג אלקות ה"ה רואה בהם ענין האלקי והיינו מה שרואה פרטי הנמשל בהמשל ואיך שהם דבר אחד ממש כו'", עיי"ש בארוכה.